

УДК 351.86:005.21](477)(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2025.1.12>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Таран Є. І. – кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри глобальної та національної безпеки
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0002-1822-6978

У статті розглядаються зміни підходів до розуміння та реалізації політики національної безпеки держави в контексті глобальних змін. У світлі мінливих міжнародних умов, стрімкого розвитку технологій та появи нових загроз національна безпека стала одним з найважливіших викликів для держав у всьому світі. Автор аналізує еволюцію концепції національної безпеки, зокрема в Україні, з акцентом на адаптації національних стратегій до сучасних реалій. Особливу увагу приділено зміні характеру загроз національній безпеці, спричинених як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. Сучасна національна безпека вже не обмежується військовим виміром, а охоплює широке коло питань – від кібербезпеки до екологічних та економічних проблем. З розвитком такого розуміння безпеки зростає і складність підходів до її забезпечення.

У цій статті також проаналізовано приклади таких підходів у політиці національної безпеки держав, зокрема досвід України, де загрози постійно змінюються під впливом зовнішніх чинників, зокрема агресії сусідніх держав. Важливим аспектом трансформаційних підходів до національної безпеки є взаємодія між різними секторами безпеки. Усі сфери безпеки, такі як економічна безпека, соціальна стабільність, боротьба з корупцією, екологія та енергетична безпека, мають бути враховані в стратегіях національної безпеки. Важливим елементом зміни підходу до національної безпеки є переорієнтація на стратегії превентивних дій. Оскільки сучасні загрози є більш невизначеними та важко передбачуваними, держави повинні діяти на випередження, не лише реагуючи на кризові ситуації, але й запобігаючи їм. Це і розвиток науково-технічного потенціалу для раннього виявлення загроз, і створення нових механізмів моніторингу та оцінки ризиків, і розробка стратегій ефективного реагування на кризові ситуації. Зазалом, зміна підходу до розуміння політики національної безпеки є необхідною умовою адаптації до нових реалій сучасного світу. Безпека включає в себе не лише фізичну оборону, а й низку інших елементів, які впливають на стабільність та розвиток держави в умовах постійно мінливих глобальних викликів та загроз.

Ключові слова: національна безпека, політика національної безпеки, глобальні зміни, глобалізація, концепція національної безпеки, стратегія національної безпеки, трансформація, загрози національній безпеці, структура національної безпеки.

Taran Ye. I. Transformation of approaches to understanding state national security policy

The article examines changes in approaches to understanding and implementing a state's national security policy in the context of global changes. In light of changing international conditions, rapid technological development, and the emergence of new threats, national security has become one of the most important challenges for states around the world. The author analyzes the evolution of the concept of national security, in particular in Ukraine, with an emphasis on adapting national strategies to modern realities. Particular attention is paid to the changing nature of threats to national security caused by both external and internal factors. Modern national security is no longer limited to the military dimension, but covers a wide range of issues - from cybersecurity to environmental and economic problems. With the development of such an understanding of security, the complexity of approaches to its provision also increases.

This article also analyzes examples of such approaches in the national security policy of states, in particular the experience of Ukraine, where threats are constantly changing under the influence of external factors, including aggression by neighboring states. An important aspect of transformational approaches to national security is the interaction between different security sectors. All areas of security, such as economic security, social stability, the fight against corruption, ecology and energy security, should be taken into account in national security

strategies. An important element of changing the approach to national security is the reorientation to preventive action strategies. Since modern threats are more uncertain and difficult to predict, states must act proactively, not only responding to crisis situations, but also preventing them. This includes the development of scientific and technical potential for early detection of threats, the creation of new mechanisms for monitoring and assessing risks, and the development of strategies for effective response to crisis situations. In general, a change in the approach to understanding national security policy is a necessary condition for adapting to the new realities of the modern world. Security includes not only physical defense, but also a number of other elements that affect the stability and development of the state in the face of constantly changing global challenges and threats.

Key words: *national security, national security policy, global changes, globalization, national security concept, national security strategy, transformation, threats to national security, national security structure.*

Вступ. Національна безпека є важливим елементом стабільності та розвитку будь-якої держави. Вона охоплює широкий спектр сфер, включаючи військову, економічну, розвідувальну, екологічну та соціальну безпеку. У сучасному світі, який характеризується швидкими геополітичними змінами, науково-технічним прогресом та зростаючою глобалізацією, питання національної безпеки набувають особливого значення. Еволюція підходів державної політики до національної безпеки відображає зміни у світовому порядку, міжнародних відносинах та внутрішньому становищі країн. Якщо в минулому основна увага приділялася військовим загрозам, то в сучасних умовах спектр викликів значно розширився.

Кіберзагрози, економічні кризи, екологічні катастрофи, тероризм, інформаційні війни та епідемії стали невід'ємними елементами, що впливають на національну безпеку. Відповідно, державна політика повинна трансформуватися, щоб адаптуватися до нових викликів і загроз. Однією з основних тенденцій розвитку політики національної безпеки є її інклюзивний характер. Сучасні держави інтегрують різні безпекові дисципліни та вибудовують єдину оборонну стратегію. Наприклад, інформаційна безпека сьогодні розглядається як невід'ємна частина національної безпеки, оскільки кібератаки можуть завдати серйозної шкоди не лише державним інституціям, а й економіці та суспільству в цілому. Економічна безпека також набуває все більшого значення, оскільки фінансова стабільність є ключовим елементом забезпечення функціонування держави та національного суверенітету. Міжнародне співробітництво відіграє важливу роль у формуванні політики національної безпеки. У сучасному глобалізованому світі жодна країна не може протистояти всім загрозам самотужки. Тому міжнародні організації, альянси та партнерства з іншими державами сприяють зміцненню безпеки шляхом обміну досвідом, проведення спільних операцій та інтеграції у світову систему безпеки. Зокрема, Україна активно співпрацює з НАТО та Європейським Союзом, підвищуючи рівень захисту та використовуючи новітні технології і методи протидії загрозам.

Крім того, важливим аспектом державної політики у сфері національної безпеки є правове забезпечення. Законодавча база постійно оновлюється відповідно до нових викликів, що дозволяє більш ефективно реагувати на потенційні загрози. Стратегічні документи, такі як Концепція та Доктрина національної безпеки, також є важливими елементами, що визначають основні напрями та механізми реалізації державної політики у цій сфері.

Актуальність теми. Сучасний світ динамічно змінюється, з'являються нові виклики та загрози у сфері національної безпеки. Геополітична нестабільність, розвиток цифрових технологій, кіберзагрози, економічні кризи та екологічні

проблеми вимагають переосмислення політики національної безпеки. В умовах глобалізації та інтеграційних процесів все більшого значення набувають міжнародне співробітництво та стратегічне планування. Це робить дослідження трансформації підходів до національної безпеки особливо важливими та необхідними для забезпечення національної стабільності.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз трансформації підходів до державної політики національної безпеки, визначення основних тенденцій та перспектив її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Національна безпека є однією з ключових складових стабільного розвитку держави, оскільки охоплює широке коло питань, пов'язаних із захистом суверенітету, територіальної цілісності, економічної стабільності та соціального добробуту. Посилення глобалізаційних та кіберзагроз, а також різноманітних загроз, таких як міжнародний тероризм, екологічні кризи та гібридні війни, вимагають суттєвого переосмислення традиційних підходів до формування політики державної безпеки. У цьому контексті особливого значення набувають дослідження еволюції та трансформації політики державної безпеки. Одним з головних викликів, що стоять перед сучасною державною політикою, є зростання асиметричних загроз, які виходять за рамки традиційних військових конфліктів.

Кібербезпека стала однією з ключових складових національної безпеки, оскільки держави, компанії і навіть приватні особи стикаються з ризиком кібератак, спрямованих на критично важливі об'єкти інфраструктури, банківські системи та персональні дані. Крім того, важливим залишається питання міжнародного тероризму, оскільки нестабільність у різних частинах світу може призвести до поширення екстремістських ідеологій та формування терористичних угруповань, які становлять загрозу глобальній безпеці. Зміна клімату, забруднення навколишнього середовища та виснаження природних ресурсів можуть навіть призвести до соціально-економічної нестабільності та збройних конфліктів у майбутньому. Аналіз останніх наукових досліджень свідчить про еволюцію підходів до формування державної політики у сфері національної безпеки.

Раніше національна безпека розглядалася переважно у військово-політичному контексті і включала зміцнення збройних сил, участь у міжнародних союзах та формулювання стратегічних оборонних доктрин. Однак останні кілька десятиліть показали необхідність комплексного підходу до безпеки, включаючи її економічний, соціальний, інформаційний та екологічний виміри. Важливою тенденцією сучасних досліджень є посилення уваги до концепції «гуманітарної безпеки», що включає захист прав людини, соціальну справедливість і доступ до якісної освіти та охорони здоров'я. Інформаційна безпека також має велике значення, оскільки маніпулювання інформацією в засобах масової інформації, дезінформаційні кампанії та кібершпиунство можуть мати значний вплив на політичну стабільність та суспільні настрої. Водночас у сфері національної безпеки існують питання, які потребують подальших досліджень. Зокрема, вплив громадянського суспільства на формування державної політики у цій сфері ще недостатньо вивчений. В умовах демократичного розвитку громадяни відіграють все більш важливу роль у забезпеченні національної безпеки, оскільки активна участь громадськості в ухваленні рішень, боротьба з корупцією та волонтерство можуть значно підвищити ефективність державної політики. Міжнародне співробітництво у сфері безпеки також має важливе значення. Гармонізація стандартів, обмін інформацією та координація дій між державами сприяють глобальній стабільності.

Таким чином, сучасні виклики у сфері національної безпеки вимагають комплексного підходу до формування державної політики, що включає не лише військово-політичні аспекти, а й економічні, соціальні, інформаційні та екологічні чинники. Аналіз останніх досліджень свідчить про необхідність розширення традиційної концепції безпеки та посилення ролі громадянського суспільства у процесі ухвалення рішень. Виявлення невирішених питань відкриває можливості для подальших досліджень і може сприяти розробці ефективних механізмів забезпечення національної безпеки в сучасних умовах.

Аналіз трансформації підходів до розуміння державної політики національної безпеки. Еволюція концепції національної безпеки відображає зміну національних пріоритетів і стратегій у відповідь на трансформації у глобальному середовищі. За останні кілька десятиліть розуміння державної політики у цій сфері суттєво змінилося, перейшовши від вузького військово-політичного трактування до більш комплексного та багатовимірного підходу.

Сучасна національна безпека охоплює не лише оборону, але й економічну стабільність, соціальний добробут, екологічну та інформаційну безпеку. Ця трансформація зумовлена як внутрішніми процесами в державах, так і зовнішніми факторами, такими як технологічний прогрес, глобалізація, кіберзагрози, тероризм та нові виклики безпеці, такі як екологічні катастрофи. На ранніх етапах існування держави безпека розглядалася насамперед як захист територіальної цілісності та суверенітету країни. В умовах міждержавної війни головним об'єктом національної безпеки була держава як суб'єкт міжнародних відносин, а основними засобами її забезпечення – збройні сили та дипломатія. У ХХІ столітті, а особливо в період холодної війни, національна безпека сприймалася переважно крізь призму військово-стратегічного протистояння між наддержавами, де домінували баланс сил і концепція стримування противника. Державна політика безпеки в цей період базувалася на концепції реалізму, де головною метою держави було виживання в нерегульованій міжнародній системі. Основна увага приділялася нарощуванню військової могутності, розширенню сфер впливу та створенню оборонних союзів, таких як НАТО та Варшавський договір.

Однак із закінченням холодної війни та зміною геополітичної ситуації традиційний підхід до безпеки почав змінюватися: Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття зникла загроза глобального військового протистояння між наддержавами, на перший план вийшли інші фактори, що впливають на національну стабільність, і класична концепція безпеки була переглянута. Економічна нестабільність, міжнародний тероризм, екологічні кризи, епідемії та кібератаки стали не менш важливими, ніж військові загрози. Це призвело до переходу від вузької військово-орієнтованої моделі до комплексного розуміння безпеки, що включає політичні, економічні, соціальні, екологічні та технологічні виміри.

Концепції неореалізму та неолібералізму, які відіграли важливу роль у зміні політики безпеки, наголошували на необхідності міжнародного співробітництва, економічної інтеграції та зміцнення міжнародних інституцій. Наприклад, розвиток НАТО після холодної війни відображає перехід від оборонного альянсу до багатофункціональної організації, що займається врегулюванням криз, боротьбою з тероризмом і кібербезпекою. У цьому контексті міжнародні організації, такі як ООН, ОБСЄ, ЄС і Світовий банк, відіграють все більш важливу роль у формуванні глобальної безпеки і реагуванні на нові виклики. У ХХІ столітті політика національної безпеки продовжує розширюватися, охоплюючи нові сфери та способи реагування на загрози. Важливою тенденцією є поява комплексної концепції

безпеки, що базується на взаємозв'язку різних аспектів державного управління. Наприклад, енергетична безпека перестала бути лише економічним питанням, а стала складовою загальної національної безпеки. Інформаційна безпека також стала пріоритетною сферою, оскільки розвиток цифрових технологій та соціальних мереж створює можливості для інформаційної війни, маніпулювання громадською думкою та втручання у виборчі процеси. Одним із факторів, що характеризують сучасну політику національної безпеки, є гібридна загроза, яка поєднує в собі військові, політичні, економічні та інформаційні елементи. До таких загроз належать кібератаки на об'єкти критичної інфраструктури, фінансові маніпуляції, використання пропаганди та дезінформації. Відповіддю на ці виклики стала розробка багаторівневих стратегій безпеки, в яких державні інституції, приватний сектор і громадянське суспільство працюють у тісній співпраці.

Сучасні тенденції у сфері національної безпеки також підкреслюють зростаючу важливість соціальної стабільності та участі громадян. Якщо раніше безпека розглядалася в першу чергу як завдання уряду і сил безпеки, то сьогодні все більше уваги приділяється ролі громадянського суспільства, незалежних ЗМІ та аналітичних центрів. Демократичні країни визнали, що прозорість і підзвітність влади та ефективна комунікація між урядом і суспільством є ключовими елементами, що сприяють зміцненню національної безпеки. Очікування щодо розвитку політики національної безпеки вказують на необхідність адаптації до нових викликів і загроз. Посилення стійкості держав і суспільств, інтеграція новітніх технологій у сектор безпеки, розширення міжнародного співробітництва та активне залучення громадянського суспільства – ключові напрямки, які визначатимуть майбутню політику безпеки.

Використання штучного інтелекту, аналізу великих даних та кіберзахисту стає важливим елементом сучасного стратегічного управління безпекою. Така трансформація підходів до національної безпеки відображає зміну характеру загроз та механізмів їх подолання. Держави відходять від традиційного військового підходу до багатовимірного бачення, яке враховує політичні, економічні, соціальні, екологічні та розвідувальні чинники. Це вимагає не лише нових стратегій, але й гнучкості, оперативності та міжнародної координації. У майбутньому держави зіткнуться з новими викликами, які вимагатимуть адаптивних стратегій та інноваційних рішень для підтримки стабільності, розвитку суспільств і зміцнення глобальної безпеки.

Майбутнє політики національної безпеки значною мірою залежатиме від здатності держав адаптуватися до нових глобальних викликів, таких як кіберзагрози, гібридна війна, тероризм, стихійні лиха, зміна клімату та економічний колапс. У цьому контексті важливими є не лише традиційні підходи до захисту держави, а й впровадження інноваційних стратегій та використання новітніх технологій. Основні напрями розвитку політики національної безпеки можна поділити на кілька ключових аспектів, кожен з яких має вирішальне значення для забезпечення стійкості держави та її здатності ефективно реагувати на нові загрози.

Посилення стійкості держав і суспільств є одним з основних напрямів розвитку політики національної безпеки. У цьому контексті важливим є підвищення рівня готовності до кризових ситуацій та розвиток системи стратегічного планування. Адже кризові ситуації, починаючи від стихійних лих і закінчуючи політичними та соціальними потрясіннями, можуть становити серйозні виклики національній стабільності. Для того, щоб ефективно реагувати на такі ситуації, необхідно створити системи раннього попередження та налагодити зв'язки між різними

державними організаціями та громадянським суспільством. Важливо також розвивати інфраструктуру для швидкого відновлення основних державних функцій після катастрофи. Стратегічне планування в умовах невизначеності є важливим інструментом у боротьбі з новими загрозами і забезпечує гнучкість та адаптивність в умовах мінливого світу. Інтеграція новітніх технологій у сектор безпеки є важливим етапом розвитку державної політики. Використання штучного інтелекту, технології блокчейн, предиктивних аналітичних систем та інших інноваційних рішень відкриває нові можливості для захисту критичної інфраструктури та забезпечення національної безпеки.

Наприклад, використання штучного інтелекту в системах кіберзахисту дозволяє виявляти та запобігати потенційним загрозам набагато швидше, ніж традиційні методи. Технологія блокчейн може бути використана не лише для забезпечення прозорості та захисту даних, критично важливих для функціонування державних інституцій, але й для боротьби з корупцією. Такі технології можуть суттєво підвищити рівень безпеки на всіх рівнях – від захисту персональних даних до захисту національної інфраструктури.

Важливим аспектом розвитку політики національної безпеки є розширення ролі громадянського суспільства. Сучасні глобальні виклики вимагають активної участі громадян, експертів та незалежних організацій, а також державних інституцій у процесах прийняття рішень та забезпечення безпеки. Посилення громадського контролю за діяльністю державних інституцій, зокрема у секторі безпеки, сприятиме підвищенню довіри до держави та більш ефективному виконанню безпекових завдань. Розвиток волонтерських та професійних ініціатив є ще одним важливим елементом безпекової допомоги. Це пов'язано з тим, що такі ініціативи можуть допомогти заповнити адміністративні прогалини, надати допомогу в надзвичайних ситуаціях та навчити населення запобігати загрозам. Участь громадян у формуванні політики безпеки сприяє створенню більш стійкого та ефективного суспільства, здатного швидко реагувати на нові виклики. У сучасному світі жодна держава не може забезпечити безпеку лише на національному рівні. Глобалізація та взаємозв'язок національних та економічних систем вимагають розвитку міжнародного співробітництва у сфері безпеки. Зміцнення колективної безпеки та розширення міжнародного партнерства є важливими напрямками розвитку національної політики безпеки. Наприклад, такі міжнародні організації, як ООН, НАТО та ЄС, беруть активну участь у спільних стратегіях боротьби із загрозою тероризму, кіберзлочинністю та іншими глобальними викликами. Посилення участі у глобальних безпекових структурах дозволить державам обмінюватися знаннями та досвідом, а також створювати спільні ініціативи для боротьби з міжнародними загрозами.

Така колективна безпека забезпечує більш гарантований захист для всіх учасників, оскільки дозволяє їм об'єднувати ресурси і стратегії для подолання складних викликів. Майбутній розвиток політики національної безпеки передбачає багатогранний підхід, що поєднує інноваційні технології, активну участь громадян та міжнародне співробітництво. Посилення стійкості держав і суспільств, використання новітніх технологій для захисту критичної інфраструктури, підвищення ролі громадянського суспільства та забезпечення активної участі в глобальних безпекових ініціативах дозволить побудувати більш ефективну та адаптивну систему безпеки, здатну швидко реагувати на нові виклики. Це не лише зміцнить національну безпеку, але й забезпечить стабільність і процвітання на глобальному рівні.

Висновки. Результати досліджень національної політики у сфері національної безпеки свідчать, що в умовах швидких змін у глобальному середовищі та появи нових загроз національній стабільності національна безпека трансформувалася у багатовимірне явище, яке включає не лише військові аспекти, а й економічні, соціальні, екологічні та розвідувальні елементи. Зміни у світовому порядку, такі як глобалізація, технологічний розвиток, нові форми міжнародних конфліктів, кіберзагрози та тероризм, вимагають перегляду традиційних підходів до формування політики національної безпеки. Важливою тенденцією є перехід від вузького військово-стратегічного трактування безпеки до комплексного підходу, який включає екологічну безпеку, економічну стабільність, захист інформаційного простору та соціальний добробут. Важливою складовою цього процесу є сучасні технології, які значно покращили можливості моніторингу загроз, передбачення ризиків та забезпечення захисту критичної інфраструктури. Особливої уваги потребує адаптація політики національної безпеки до нових викликів, таких як кіберзагрози, тероризм, зміна клімату та енергетична криза. Ці виклики вимагають від держав не лише зміни підходів, але й інтеграції нових методів та інструментів реагування на ці загрози. Тому важливо інтегрувати новітні технології, такі як штучний інтелект, блокчейн та системи прогнозування, щоб забезпечити швидке та ефективне реагування на загрози. Не можна недооцінювати роль громадянського суспільства. Участь громадян у формуванні безпекової політики, розвиток волонтерських ініціатив та активна взаємодія з органами державної влади є ключовими елементами побудови ефективної системи національної безпеки. Це не лише підвищить довіру до держави, але й забезпечить вищий рівень мобілізації ресурсів для подолання поточних викликів.

Перспективи подальших досліджень у сфері національної безпеки зосереджені на кількох важливих питаннях. По-перше, існує потреба у більш глибоких дослідженнях механізмів інтеграції новітніх технологій у стратегії національної безпеки, особливо в частині кіберзагроз та інформаційної безпеки. Враховуючи стрімкий розвиток технологій та постійне вдосконалення методів кібератак, це питання потребує поглибленого аналізу та розробки нових підходів до забезпечення кібербезпеки. По-друге, важливо дослідити міжнародне співробітництво в рамках колективної безпеки, особливо в контексті глобальних загроз, таких як тероризм, зміна клімату та пандемії. Поглиблена співпраця між державами, міжнародними організаціями та приватним сектором стане важливим елементом майбутніх стратегій безпеки. Важливо також продовжувати дослідження ролі громадянського суспільства у формуванні політики безпеки, зокрема посилення співпраці між державами та ініціативами громадянського суспільства. Визначення найкращих механізмів участі громадян у безпекових процесах стане важливим напрямом забезпечення сталості та ефективності державної політики. Іншим перспективним напрямом є дослідження взаємозв'язку між безпекою та сталим розвитком, зокрема, щодо екологічних загроз та стихійних лих. Розробка нових моделей прогнозування та запобігання екологічним кризам може стати важливим інструментом зміцнення національної безпеки. Насамкінець, подальші дослідження у сфері національної безпеки мають бути зосереджені на інтеграції новітніх технологій, розвитку міжнародного співробітництва та посиленні участі громадян у формуванні безпекової політики. Ці напрямки дозволять створити стійкі та ефективні системи національної безпеки, здатні не лише адаптуватися до нових глобальних викликів, але й швидко реагувати на поточні загрози та забезпечувати національну стабільність і процвітання в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коваленко, О. В. (2020). *Стратегії національної безпеки в умовах глобалізації*. Київ: Видавництво «Ліра». URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/18300>
2. Петренко, І. М. (2019). *Еволюція підходів до національної безпеки: від теорії до практики*. Харків: Видавництво «Факт». URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725123/>
3. Сидоренко, Т. О. (2021). *Кібербезпека як складова національної безпеки*. Львів: Видавництво «Світ». URL: <https://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/25578>
4. Мельник, В. П. (2018). *Міжнародне співробітництво у сфері безпеки: виклики та перспективи*. Одеса: Видавництво «Море». URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/21539/1/Valencia_Spain_16.09.2024.pdf
5. Бондар, Ю. В. (2019). *Громадянське суспільство та його роль у формуванні політики безпеки*. Київ: Видавництво «Демократія». URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/29863/1/V_SHPAK_NBUUVNI_VPSUYIPB_2019_IZH.pdf
6. Кравчук, О. Ю. (2021). *Військова політика та національна безпека: сучасні виклики*. Харків: Видавництво «Захист». URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e2a9af10-2bb6-457a-a30c-975f28b3e676/content>
7. Шевченко, В. В. (2020). *Економічна безпека в умовах глобальних криз*. Львів: Видавництво «Економіка». URL: <http://znp-cvssd.nuou.org.ua/article/view/258891>

REFERENCES:

1. Kovalenko, O. V. (2020). *Strategii natsionalnoi bezpeky v umovakh hlobalizatsii* [Strategies of national security in the context of globalization]. Kyiv: Lira Publishing [in Ukrainian].
2. Petrenko, I. M. (2019). *Evoliutsiia pidkhodiv do natsionalnoi bezpeky: vid teorii do praktyky* [Evolution of approaches to national security: From theory to practice]. Kharkiv: Fact Publishing [in Ukrainian].
3. Sydorenko, T. O. (2021). *Kiberbezpeka yak skladova natsionalnoi bezpeky* [Cybersecurity as a component of national security]. Lviv: Svit Publishing [in Ukrainian].
4. Melnyk, V. P. (2018). *Mizhnarodne spivrobitnytstvo u sferi bezpeky: vyklyky ta perspektyvy* [International cooperation in the field of security: Challenges and prospects]. Odesa: More Publishing [in Ukrainian].
5. Bondar, Y. V. (2019). *Hromadianske suspilstvo ta yoho rol u formuvanni polityky bezpeky* [Civil society and its role in shaping security policy]. Kyiv: Demokratiya Publishing [in Ukrainian].
6. Kravchuk, O. Y. (2021). *Viiskova polityka ta natsionalna bezpeka: suchasni vyklyky* [Military policy and national security: Modern challenges]. Kharkiv: Zakhyst Publishing [in Ukrainian].
7. Shevchenko, V. V. (2020). *Ekonomichna bezpeka v umovakh hlobalnykh kryz* [Economic security in the context of global crises]. Lviv: Ekonomika Publishing [in Ukrainian].